

2 Οι βασικές έννοιες της Ορολογίας ύστερα από 50 χρόνια – Από τη Διεθνή Σύσταση ISO/R 1087:1969 στο Διεθνές Πρότυπο ISO 1087:2019

Κώστας Βαλεοντής

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Έννοιες, και αντίστοιχοι όροι ή ονόματα, θα υπήρχαν από τις απαρχές της ιστορίας του λογικού όντος που λέγεται «άνθρωπος» (homo sapiens). Οι πρώτες θα υπήρχαν ακόμα και πριν αναπτυχθεί η γλωσσική επικοινωνία, που ικανοποίησε την ανάγκη ονοματοδότησης των εννοιών κάποιων πραγμάτων και καταστάσεων και μετάδοσής τους από το ένα μέλος της κοινότητας στο άλλο. Χρειάστηκαν, όμως, πολλές χιλιάδες χρόνια, ωστόσο έρθει ο Αριστοτέλης (τον 4^ο αιώνα ΠΚΧ) να διευκρινίσει τις έννοιες 'γένος'¹, 'είδος', 'διαφορά' (ειδοποιός διαφορά) και να θέσει τις βάσεις της κλασικής λογικής. Και χρειάστηκαν, στη συνέχεια, είκοσι τρεις αιώνες, ως τη δεκαετία του 1960, όταν ο «πατέρας» της επιστήμης της Ορολογίας Αυστριακός Μηχανικός Eugen Wüster, συνεργαζόμενος με τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO), ανάμεσα στις Διεθνείς Συστάσεις των οποίων τα σχέδια εκπόνησε, περιέλαβε και τις συστάσεις: ISO/R 704:1968 *Naming principles* και ISO/R 1087:1969 *Vocabulary of Terminology*. Η πρώτη πραγματευόταν τις αρχές που διέπουν την ονοματοδοσία και η δεύτερη ήταν ένας κατάλογος των όρων και ορισμών των εννοιών της ορολογικής εργασίας. Αυτές οι δύο Συστάσεις και η μετεξέλιξή τους σε Διεθνή Πρότυπα έχουν παίξει θεμελιακό ρόλο και στηρίζουν το οικοδόμημα της επιστήμης της Ορολογίας που αναπτύχθηκε στα 50 χρόνια που πέρασαν από τότε.

The basic concepts of terminology after 50 years – From International Recommendation ISO/R 1087:1969 to International Standard ISO 1087:2019

Kostas Valeontis

ABSTRACT

Concepts, and corresponding terms or names, must have existed from the very beginning of the history of the rational being called "human" (homo sapiens). The former would have existed even before the development of linguistic communication, which satisfied the need to name the concepts of certain things and situations and to transmit them from one member of the community to another. But it took many thousands of years until Aristotle (in the 4th century BCE) clarified the concepts of 'genus', 'species', 'difference' (specific difference) and laid the foundations of classical logic. And it took twenty-three centuries, until the 1960s, when the "father" of the science of terminology, the Austrian engineer Eugen Wüster, working with the International Organization for Standardization (ISO), included among the International Recommendations whose drafts he prepared, the recommendations ISO/R 704:1968 *Naming principles* and ISO/R 1087:1969 *Vocabulary of Terminology*. The former dealt with the

¹ Σε όλη την έκταση της παρούσας εργασίας οι έννοιες, είτε ως όροι είτε ως ορισμοί, εγκλείονται σε μονά εισαγωγικά (' '), ενώ η χρήση των κανονικών εισαγωγικών (« ») είναι η συνήθης.

principles governing *naming* and the latter was a list of terms and definitions of concepts in terminology work. These International Recommendations and their evolution into International Standards have played a fundamental role and underpin the edifice of the science of terminology that has developed in the 50 years since then.

0 Εισαγωγή

Στην Ελλάδα, δεκατρία χρόνια μετά την έκδοση των Διεθνών Συστάσεων ISO/R 704:1968 και ISO/R 1087:1969, δημοσιεύτηκαν (με τη μορφή Σχεδίου για δημόσια κρίση) τα αντίστοιχα Ελληνικά Πρότυπα: ΕΛΟΤ 402:1982 *Αρχές ονοματοδοσίας* και ΕΛΟΤ 561:1983 *Λεξιλόγιο Ορολογίας*, που εκπονήθηκαν από την Τεχνική Επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ 21 *Τεχνική ορολογία* (Κατσογιάννου & Τοράκη 2011· Πανταζάρα, 2023), την ευθύνη λειτουργίας της οποίας είχε (και έχει, με τη σημερινή ονομασία και σύνθεσή της,²) το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ). Αυτά τα δύο Πρότυπα – μέσω και μιας ειδικής έκδοσης του ΕΛΟΤ στην οποία έγινε ανάλυσή τους (Βαλεοντής, 1988) – αποτέλεσαν εργαλεία για τη συστηματική αντιμετώπιση των όρων του τομέα καθεμιάς Τεχνικής Επιτροπής του ΕΛΟΤ και όχι μόνο.

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τη Σύσταση ISO/R 1087:1969 και τη μετεξέλιξή της στο σημερινό ισχύον Πρότυπο ISO 1087:2019, μέσω των διάφορων εκδόσεων του Διεθνούς Προτύπου ISO 1087 – οι οποίες ακολουθήθηκαν από αντίστοιχες εκδόσεις του Ελληνικού Προτύπου ΕΛΟΤ 561 – και θα εξετάσουμε και σχολιάσουμε τις αλλαγές που έγιναν σε ορισμένες βασικές έννοιες της Ορολογίας, επισημαίνοντας και ορισμένα σημεία προβληματισμού.

Στον Πίνακα 1 αναγράφονται τα έτη και οι εκδόσεις του ISO, καθώς και τα έτη και οι αντίστοιχες εκδόσεις του ΕΛΟΤ. Η εκπόνηση των διεθνών εκδόσεων έγινε από τη διεθνή Τεχνική Επιτροπή ISO/TC 37 *Terminology (Principles and coordination)*³, ενώ η εκπόνηση των ελληνικών εκδόσεων έγινε, όπως προαναφέρθηκε, από την ΕΛΟΤ/ΤΕ 21, ελληνική Τεχνική Επιτροπή κατοπτρική της ISO/TC 37. Στο εξής οι δυο επιτροπές θα αναφέρονται ως TC 37 και TE 21, αντίστοιχα.

² Τεχνική Επιτροπή ΕΛΟΤ/ΤΕ 21 *Ορολογία – Γλωσσικοί πόροι*.

³ Σημερινή ονομασία: ISO/TC 37 *Language and Terminology*

Πίνακας 1 Εξέλιξη της Σύστασης ISO/R 1087 και του Προτύπου ΕΛΟΤ 561

Έτος	Έκδοση του ISO	Έτος	Έκδοση του ΕΛΟΤ
1969	ISO/R 1087 <i>Vocabulary of Terminology</i>	1982	ΕΛΟΤ 561 <i>Λεξιλόγιο ορολογίας</i> (Σχέδιο που τέθηκε σε Δημόσια Κρίση)
1990	ISO 1087 <i>Terminology – Vocabulary</i>		(Δεν έγινε αντίστοιχη έκδοση του ΕΛΟΤ)
2000	ISO 1087-1 <i>Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application</i>	2006	ΕΛΟΤ 561-1 <i>Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή</i>
2000	ISO 1087-2 <i>Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications</i>	2007	ΕΛΟΤ 561-2 <i>Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 2: Πληροφορικές εφαρμογές</i>
2019	ISO 1087 <i>Terminology work and terminology science – Vocabulary</i> ⁴	2025	ΕΛΟΤ 561 <i>Ορολογική εργασία και επιστήμη της ορολογίας – Λεξιλόγιο</i>

Στη συνέχεια, αναφέροντας απλώς τα έτη 1969, 1990, 2000 και 2019 θα εννοούμε τις αντίστοιχες εκδόσεις του ISO.

Την εξέλιξη των παραπάνω Διεθνών Προτύπων παρακολούθησε στενά η ΕΛΟΤ/ΤΕ 21, ιδιαίτερα μετά την ανασυγκρότησή της το 2005, που «πρώτη μέριμνά της ήταν η εκπόνηση των αντίστοιχων Ελληνικών Προτύπων ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402 με προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα» (Βαλεοντής, 2007) και έπαιξε σημαντικό ρόλο μελετώντας τα ως Σχέδια και διατυπώνοντας εποικοδομητικά σχόλια τα οποία, στην πλειονότητά τους, γίνονταν αποδεκτά από τις σχετικές Ομάδες Εργασίας του ISO που ασχολήθηκαν με τις αναθεωρήσεις του ISO 1087. Κάποια από αυτά που δεν έγιναν δεκτά αποτελούν ως σήμερα σημεία προβληματισμού.

Συγκεκριμένα, στην παρούσα εργασία θα εξεταστούν οι ορισμοί των πέντε θεμελιωδών εννοιών ‘αντικείμενο’, ‘χαρακτηριστικό’, ‘έννοια’, ‘κατασήμανση’ και ‘ορισμός’, που παίζουν τον ρόλο «πρωταγωνιστών της γνώσης» (Βαλεοντής, 2011) καθώς και οι ορισμοί των εννοιών που σχετίζονται άμεσα με αυτές. Στο Παράρτημα Α (το οποίο θα αναρτηθεί, μετά το Συνέδριο, στην ιστοσελίδα των ανακοινώσεων του 15^{ου} Συνεδρίου πλάι στο κείμενο της ανακοίνωσης) θα υπάρχουν οι πλήρεις ορισμοί των εννοιών που θα μας απασχολήσουν, με τα παραδείγματα και τις σημειώσεις τους. Στο Παράρτημα Α

⁴ Στις 3/12/2024 έκλεισε, στον ISO, η ψηφοφορία για την 5ετή συστηματική ανασκόπηση (systematic review) του ISO 1087:2019 κατά την οποία υπερψηφίστηκε να συνεχιστεί η ισχύς του ως την επόμενη συστηματική ανασκόπηση (που θα πραγματοποιηθεί το αργότερο ως το 2029).

περιλαμβάνεται, επιπλέον, η εξέλιξη των ορισμών των ‘σχέσεων εννοιών’ και των ‘συστημάτων εννοιών’, που, λόγω στενότητας του χώρου, δεν παρουσιάζουμε εδώ.

Πρώτα, όμως, ας δούμε μια έννοια που αποτελεί το εκάστοτε πλαίσιο της ορολογικής εργασίας: το ‘θεματικό πεδίο’. Στη Σύσταση του 1969, ο όρος ήταν «field of knowledge» ή «subject field» («πεδίο γνώσεως», Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης [ΕΛΟΤ], 1982), με ορισμό: ‘A specialized sphere of the activity of human mind’ (‘μία εξειδικευμένη περιοχή της δραστηριότητας του ανθρώπινου πνεύματος’, ΕΛΟΤ, 1982). Στο Πρότυπο του 1990 ο όρος έμεινε μόνο «*subject field*» και ο ορισμός έγινε: ‘Section of human knowledge, the border lines of which are defined from a purpose-related point of view’, ενώ το 2000 και 2019 ο ορισμός έγινε ‘field of special knowledge’ (‘πεδίο ειδικής γνώσης’, ΕΛΟΤ, 2006, 2025) και ο αγγλικός προτιμώμενος όρος έγινε: «*domain*», με δεκτό συνώνυμο όρο: «*subject field*». Η ΤΕ 21 δεν ακολούθησε τον ISO στη διαβάθμιση αποδεκτότητας των όρων και ο ελληνικός προτιμώμενος όρος παρέμεινε: «*θεματικό πεδίο*», ενώ δεκτός συνώνυμος όρος: «*τομέας*». Το 2019, όμως, στο Πρότυπο του ISO προστέθηκε και ο ορισμός της έννοιας ‘subject’: ‘area of interest or expertise’ (‘θέμα’: ‘περιοχή ενδιαφέροντος ή εμπειρογνωσίας’, ΕΛΟΤ, 2025). Τώρα πλέον, το πλαίσιο αναφοράς δεν είναι μόνο ένα συγκεκριμένο «*θεματικό πεδίο*», αλλά μπορεί να είναι και ένα «*θέμα*», το οποίο ενδέχεται να άπτεται δύο ή περισσότερων «*θεματικών πεδίων*».

1 Το ‘αντικείμενο’ του πραγματικού κόσμου

Ένα σημείο προβληματισμού υπάρχει ήδη στο 1^ο κεφάλαιο της Σύστασης του 1969, που φέρει τον τίτλο «Ο κόσμος» (ο οποίος τίτλος το 1990 και το 2000 έγινε «Γλώσσα και πραγματικότητα», ενώ το 2019 έγινε «Πραγματικότητα και γλώσσα») όπου ορίζεται ως βασικό (ατομικό) στοιχείο του πραγματικού κόσμου το ‘ιδιαίτερο αντικείμενο’, το οποίο, στη συνέχεια, σε όλες τις εκδόσεις του Προτύπου έμεινε απλώς ‘αντικείμενο’ (Βλέπε Πίνακα 2).

Πίνακας 2 Εξέλιξη του ορισμού του (ιδιαίτερου) ‘αντικειμένου’

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
<p>individual object, particular object, individual</p> <p>Any phenomenon of the outer or inner world which is observed (or can be observed) by a man <u>at a given moment</u>.</p> <p>Examples: Socrates as a living person capable of being touched; this tree in our garden; a given spot on this tree; that physical or psychic pain which I feel at the moment; this perception or mental image.</p>	<p>Object:</p> <p><u>Any part</u> of the perceivable or conceivable world.</p> <p>NOTE - Objects may also be material (e.g. engine) or immaterial (e.g. magnetism).</p>	<p>object</p> <p>anything perceivable or <u>conceivable</u></p> <p>NOTE Objects may be material (e.g. an engine, a sheet of paper, a diamond), immaterial (e.g. conversion ratio, a project plan) or imagined (e.g. a unicorn).</p>	<p>object</p> <p>anything perceivable or <u>conceivable</u></p> <p>Note 1 to entry: Objects can be material (e.g. ‘engine’, ‘sheet of paper’, ‘diamond’), immaterial (e.g. ‘conversion ratio’, ‘project plan’) or imagined (e.g. ‘unicorn’, ‘scientific hypothesis’).</p>

ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
<p>Ιδιαίτερο αντικείμενο είναι κάθε φαινόμενο του εξωτερικού ή του εσωτερικού κόσμου που παρατηρείται (ή που μπορεί να παρατηρηθεί) από ένα άτομο ορισμένη στιγμή.</p> <p>Παραδείγματα: Ο Σωκράτης ως άτομο που μπορεί να το αγγίξει κάποιος· αυτό το συγκεκριμένο δέντρο στον κήπο μας· το πέσιμο αυτού του δέντρου· ο σωματικός ή ψυχικός πόνος που αισθάνομαι αυτή τη στιγμή· αυτή η αντίληψη ή φανταστική εικόνα.</p>		<p>αντικείμενο</p> <p>κάθε τι αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του νου</p> <p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ Τα αντικείμενα μπορούν να είναι υλικά (π.χ. μια μηχανή, ένα φύλλο χαρτί, ένα διαμάντι), άυλα (π.χ. ένα επιτόκιο, ένα σχέδιο μελέτης) ή φανταστικά (π.χ. ένας κένταυρος).</p>	<p>αντικείμενο</p> <p>κάθε τι αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του νου</p> <p>Σημείωση 1: Τα αντικείμενα μπορούν να είναι υλικά (π.χ. 'μηχανή', 'φύλλο χαρτί', 'διαμάντι'), άυλα (π.χ. 'λόγος μετατροπής', 'σχέδιο έργου') ή φανταστικά (π.χ. 'μονόκερος', 'επιστημονική υπόθεση').</p>

Ο ορισμός του 1969 αναδεικνύει το βασικό χαρακτηριστικό του 'αντικειμένου', που είναι η ατομικότητά του, με την προσθήκη του χρονικού προσδιορισμού «*at a given moment*»· επιπλέον, η ατομικότητα αυτή εμφανιζόταν και στον όρο με το προσδιοριστικό συνθετικό: «*individual*». Ο ορισμός του 1990: «*any part of the perceivable or conceivable world*» μπορεί να καλύψει ένα, αλλά μπορεί να καλύψει και πολλά «αντικείμενα» μαζί, που αποτελούν 'μέρος' του πραγματικού κόσμου.

Η παράλειψη του επιθέτου «*individual*»/«*particular*»/«*ιδιαίτερο*» από τον όρο, αλλά και οι τροποποιήσεις του ορισμού του 'αντικειμένου' στις εκδόσεις του Προτύπου ISO 1087 που ακολούθησαν τη Σύσταση ISO/R 1087 δίνουν την εντύπωση ότι άλλαξε η έννοια 'αντικείμενο', ότι δηλαδή το αντικείμενο «έχασε» την ατομικότητά του, κάτι που δεν ισχύει, όμως. Η παράλειψη της φράσης «*at a given moment*» (σε δεδομένη/ορισμένη στιγμή) στον ορισμό «*anything perceivable or conceivable*» (κάθε τι αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του νου) τον κάνει να καλύπτει ακόμα και την 'έννοια', δεδομένου ότι και αυτή είναι «*conceivable*» (συλληπτή) από τον ανθρώπινο νου. Με τον ορισμό αυτόν δηλαδή συγχέεται το 'αντικείμενο' με την 'έννοια'. Η «αντίληψη» μέσω μιας αίσθησής μας ενός μεμονωμένου/ατομικού/ιδιαίτερου αντικειμένου υπάρχει μόνο όσο αυτό ερεθίζει την αίσθησή μας. Μόλις αυτό πάψει να ερεθίζει την αίσθησή μας, αυτό που μένει στον νου μας είναι η 'ατομική έννοια' του αντικειμένου και η ένταξή του στο πλάτος μιας 'γενικής έννοιας' που αντιπροσωπεύει και άλλα ομοειδή αντικείμενα. Το ίδιο το αντικείμενο μπορεί και να πάψει να υπάρχει. Τα παραδείγματα της Σύστασης ISO/R 1087:1969 (ΕΛΟΤ, 1982) ήταν σαφή:

- Ο Σωκράτης ως άτομο που μπορούσε να το αγγίξει κάποιος (*κάποια στιγμή*).
- Αυτό το συγκεκριμένο δέντρο στον κήπο μας (*κάθε στιγμή που το βλέπουμε*).
- Το πέσιμο αυτού του δέντρου (*τη στιγμή που το είδαμε να πέφτει*).
- Ο σωματικός ή ψυχικός πόνος που αισθάνομαι *αυτή τη στιγμή*.
- Αυτή η αντίληψη ή φανταστική εικόνα (*αυτής της στιγμής*).

Ένα «φύλλο χαρτί» π.χ. που κρατώ στο χέρι μου είναι ‘αντικείμενο’ γιατί πρόκειται για το συγκεκριμένο φύλλο που κρατώ, ενώ ζητώντας ένα «φύλλο χαρτί» από έναν συνάδελφο, χρησιμοποιώ τον όρο «φύλλο χαρτί» αναφερόμενος στη *γενική έννοια* ‘φύλλο χαρτί’ και το φύλλο χαρτί που μου δίνει ο συνάδελφος, ικανοποιώντας το αίτημά μου, είναι ένα ‘αντικείμενο’ που καλύπτεται από την έννοια αυτή. Ένας μονόκερος που φαντάστηκα είναι ‘αντικείμενο’ τη στιγμή που τον φαντάστηκα, ενώ γράφοντας ή λέγοντας για τον μονόκερο αυτόν αργότερα αναφέρομαι στην *ατομική έννοια* ‘ο μονόκερος που φαντάστηκα’ και δεν πρόκειται για τη *γενική έννοια* ‘μονόκερος’.

Σε σχόλιο της προς την TC 37, η TE 21 είχε θέσει το ζήτημα της επαναφοράς της φράσης «at a given moment» (δηλαδή, *object: anything perceivable or conceivable, at a given moment*), αλλά δεν εισακούστηκε. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να προστεθεί η λέξη «individually» («ατομικά»), δηλαδή: *object: anything individually perceivable or conceivable* (*αντικείμενο: κάθε τι ατομικά αντιληπτό μέσω των αισθήσεων ή συλληπτό μέσω του νου*).

2 Το ‘χαρακτηριστικό’ ως νοητική αφαίρεση ιδιότητας του ‘αντικειμένου’

Στον Πίνακα 3 φαίνεται η εξέλιξη του ορισμού του ‘χαρακτηριστικού’. Στον ορισμό του 1969, το ‘χαρακτηριστικό’ της ‘έννοιας’ ταυτιζόταν με την ‘ιδιότητα’ του ‘αντικειμένου’, κάτι που διορθώθηκε το 1990 ως ‘νοητική παράσταση μιας ιδιότητας’ και συνεχίστηκε στις επόμενες εκδόσεις (ΕΛΟΤ, 2000, 2019) ως ‘νοητική αφαίρεση μιας ιδιότητας’, αφού όμως δόθηκε και ορισμός της ‘ιδιότητας’ ως ‘γνώρισμα ενός αντικειμένου’ (‘property’: ‘feature of an object’).

Πίνακας 3 Εξέλιξη του ορισμού του ‘χαρακτηριστικού’

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
characteristic (of a concept) Any of the properties that constitute a concept.	characteristic Mental representation of a property an object serving to form and delimit its concept	characteristic abstraction of a property of an object or of a set of objects	characteristic abstraction of a <i>property</i>
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
χαρακτηριστικό μιας έννοιας είναι καθεμιά από τις ιδιότητες που συναποτελούν την έννοια		χαρακτηριστικό αφαίρεση (νοητική) μιας ιδιότητας ενός αντικειμένου ή ενός συνόλου αντικειμένων	χαρακτηριστικό νοητική αφαίρεση μιας ιδιότητας
ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
type of characteristic (Δεν ορίζεται στη Σύσταση).	type of characteristic Any category of characteristics used as a criterion for the establishment of a generic System of concepts.	type of characteristics category of characteristics which serves as the criterion of subdivision when establishing concept systems	type of characteristic category of <i>characteristics</i> that are grouped for the purposes of terminological analysis

ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
τύπος χαρακτηριστικού (Δεν ορίζεται στο Πρότυπο).		τύπος χαρακτηριστικού κατηγορία χαρακτηριστικού που εξυπηρετεί ως κριτήριο υποδιαίρεσης κατά τη δημιουργία συστημάτων εννοιών	τύπος χαρακτηριστικού κατηγορία <i>χαρακτηριστικών</i> που ομαδοποιούνται για τους σκοπούς της ορολογικής ανάλυσης

Ο **‘τύπος χαρακτηριστικού’** δεν οριζόταν το 1969, ενώ από το 1990 και μετά ξεχώρισε από το **‘χαρακτηριστικό’** ως **‘κατηγορία χαρακτηριστικών’** που χρησιμεύει ως *κριτήριο υποδιαίρεσης* για τη δημιουργία *συστημάτων εννοιών*, αλλά και, ευρύτερα, **‘για τους σκοπούς της ορολογικής ανάλυσης’** (Βλέπε και Παράρτημα Α).

Στη Σύσταση του 1969 δεν ορίζονταν **‘ουσιώδες χαρακτηριστικό’** και **‘επουσιώδες χαρακτηριστικό’**, τα οποία ορίστηκαν το 2000 και 2019: το πρώτο ότι **‘είναι απαραίτητο για την κατανόηση της έννοιας’** και το δεύτερο ότι **‘δεν είναι απαραίτητο για την κατανόηση της έννοιας’**. Το 2000 ορίστηκε, και το 2019 επαναλήφθηκε, το **‘διακριτικό χαρακτηριστικό’** ως **‘ουσιώδες χαρακτηριστικό που χρησιμοποιείται για να διακρίνεται μια έννοια από άλλες έννοιες που σχετίζονται με αυτήν’** (Βλέπε και Παράρτημα Α).

Το 1969 οριζόνταν δύο σημαντικά είδη χαρακτηριστικού: το **‘ενδογενές χαρακτηριστικό’** ή **‘σύμφυτο χαρακτηριστικό’** (intrinsic characteristic, inherent characteristic) και το **‘εξωγενές χαρακτηριστικό’** (extrinsic characteristic) ως αναφερόμενα: το πρώτο σε αυτό καθαυτό το **‘αντικείμενο’** και το δεύτερο στη σχέση του αντικειμένου με άλλα αντικείμενα. Και τα δύο, όμως, ως **‘χαρακτηριστικά’**, αφορούσαν πλέον έννοιες και σχέσεις εννοιών και όχι αντικείμενα: αυτό έλαβε υπόψη της η ΤΕ 21 και απέδωσε τους αντίστοιχους ορισμούς στο ΕΛΟΤ 561:1982 αναφερόμενη στις έννοιες. Όμως, στις επόμενες εκδόσεις του ISO 1087, όπου διαχωρίστηκε το **‘χαρακτηριστικό’** της έννοιας από την **‘ιδιότητα’** του αντικειμένου, οι παραπάνω έννοιες και οι αντίστοιχοι όροι εγκαταλείφθηκαν. Θα μπορούσαν, όμως, να διατηρηθούν τόσο οι έννοιες όσο και οι όροι και να οριστούν η **‘ενδογενής ιδιότητα’** και η **‘εξωγενής ιδιότητα’** ενός **‘αντικειμένου’**.

3 Η **‘έννοια’** ως **μονάδα γνώσης**, ένας **μοναδικός συνδυασμός χαρακτηριστικών**

Στον Πίνακα 4 φαίνεται η εξέλιξη του ορισμού της **‘έννοιας’**. Στον ορισμό του 1969, η **‘έννοια’** ήταν **‘μονάδα σκέψης’** («αυτοτελές στοιχείο σκέψης», ΕΛΟΤ, 1982) που εκφράζεται γενικά με έναν όρο, με ένα γραμματοσύμβολο ή με οποιοδήποτε άλλο σύμβολο, οριζόταν δηλαδή μέσω του **‘όρου’**, ο οποίος όμως (βλέπε Πίνακα 7) οριζόταν μέσω της **‘έννοιας’** ως: **‘κάθε συμβατικό σύμβολο μιας έννοιας το οποίο αποτελείται από έναρθρους ήχους (φθόγγους)’** (ΕΛΟΤ, 1982). Ο ορισμός δηλαδή του 1969 εμφάνιζε το ελάττωμα της

«ετεροκυκλικότητας», του «κύκλου μεταξύ δύο ορισμών» (Βαλεοντής & Κριμπάς, 2014) και δεν έδινε περισσότερες πληροφορίες για την ‘έννοια’ πέρα από το ότι ήταν μια (αδόμητη και ασαφής) ‘μονάδα σκέψης’. Το 1990 η ‘μονάδα σκέψης’ αποκτά «συγκρότηση μέσω νοητικής αφαίρεσης των κοινών ιδιοτήτων ενός συνόλου αντικειμένων». Το 2000 και το 2019, με δεδομένο και τον ορισμό του ‘χαρακτηριστικού’ (βλέπε Πίνακα 3), η ‘έννοια’ ορίζεται πλέον ως **‘μονάδα γνώσης** που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών’. Η ‘έννοια’, δηλαδή, αποτελείται από ‘χαρακτηριστικά’ που συνδυάζονται μεταξύ τους με τρόπο μοναδικό.

Πίνακας 4 Εξέλιξη του ορισμού της ‘έννοιας’

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
concept Any unit of thought, generally expressed by a term, a letter symbol or by any other symbol.	concept A unit of thought constituted through abstraction on the basis of properties common to a set of objects.	concept unit of knowledge created by a unique combination of characteristics	concept unit of knowledge created by a unique combination of characteristics
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
έννοια είναι κάθε αυτοτελές στοιχείο σκέψης που εκφράζεται γενικά με έναν όρο, με ένα γραμματικό-σύμβολο ή με οποιοδήποτε άλλο σύμβολο.		έννοια μονάδα γνώσης που δημιουργείται από ένα μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών ΣΗΜΕΙΩΣΗ 1 Παραδείγματα εννοιών: «πλανήτης», «Κρόνος», «πύργος», «Λευκός Πύργος».	έννοια μονάδα γνώσης που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό χαρακτηριστικών

Το ‘**βάθος**’ ή ‘**ένταση**’ (intension) της ‘έννοιας’ οριζόταν, το 1969, ως ‘**το σύνολο όλων των** χαρακτηριστικών που αποτελούν την έννοια’. Στις επόμενες εκδόσεις (Βλέπε και Παράρτημα Α) ο ορισμός έγινε απλώς ‘**σύνολο** χαρακτηριστικών που συναποτελούν μια έννοια’, ενώ η έννοια ‘βάθος’ δεν έπαψε να είναι το **σύνολο όλων** των χαρακτηριστικών..., άσχετα αν, στην ορολογική εργασία, ασχολούμαστε κυρίως με τα ‘ουσιώδη’ και ιδιαίτερα με τα ‘διακριτικά χαρακτηριστικά’ (Βλέπε και Παράρτημα Α).

Το ‘**πλάτος**’ ή ‘**έκταση**’ (extension) της ‘έννοιας’ το 1969 οριζόταν διπλά αποκαλούμενο «πλάτος με βάση την ομοιότητα»: ‘το σύνολο των ειδών της έννοιας τα οποία μπορεί να σκεφτεί κάποιος, θεωρούμενων χωριστά, καθώς επίσης και το σύνολο των ιδιαίτερων αντικειμένων που αντιπροσωπεύει η έννοια’. Το 1990 ο ορισμός αυτός χωρίστηκε στη μέση: το πρώτο μισό ορίστηκε ως ‘**πλάτος**’ (extension) της έννοιας, ενώ με το δεύτερο μισό ορίστηκε μια νέα έννοια η ‘**κλάση**’ (class), που ήταν ακριβώς η έννοια ‘**πλάτος**’ στην κλασική Λογική (Παπανούτσος, 1974). Έκτοτε, όμως, η ‘κλάση’ εγκαταλείφθηκε, και το 2000 και 2019, ο ορισμός «ήρθε στα σωστά του», δηλαδή: ‘πλάτος’ (extension): ‘το σύνολο **όλων**

των αντικειμένων στα οποία αντιστοιχεί μια έννοια' (ΕΛΟΤ, 2006), δηλαδή όπως ακριβώς ο ορισμός της κλασικής Λογικής (Παπανούτσος, 1974). Ταυτόχρονα, το 2000 και 2019, ορίστηκαν και οι έννοιες 'ατομική έννοια' (individual concept) και 'γενική έννοια' (general concept) η πρώτη που περιέχει στο πλάτος της ένα μόνο αντικείμενο (η 'ενική έννοια' της κλασικής λογικής) και η δεύτερη περισσότερο από ένα αντικείμενα (Βλέπε και Παράρτημα Α).

Στην έννοια 'γένος' (genus), ενώ ο ορισμός ουσιαστικά δεν άλλαξε, από το 1990 και μετά εγκαταλείφθηκε στα αγγλικά ο όρος «genus» και αντικαταστάθηκε από τον όρο «generic concept» ('γένια έννοια'). Αντίστοιχα, ο όρος «species» (είδος) αντικαταστάθηκε από τον όρο «specific concept» ('είδια έννοια'), με την αβάσιμη αιτιολογία ότι οι όροι «genus/species» εφαρμόζονται σε αντικείμενα και όχι σε έννοιες. Στις ελληνικές εκδόσεις, όμως, η ΤΕ 21 δεν ακολούθησε τον ISO και διατήρησε, στα ελληνικά, τους όρους «γένος/είδος» ως δεκτά συνώνυμα των όρων «γένια έννοια»/«είδια έννοια» (Βλέπε και Παράρτημα Α).

4 Ο 'ορισμός', η λεκτική, γλωσσική ή άλλη παράσταση της 'έννοιας' που την περιγράφει

Ο 'ορισμός' του 'ορισμού' (βλέπε Πίνακα 5) ξεκίνησε, το 1969, ως 'λεκτική (verbal) περιγραφή της έννοιας', συνεχίστηκε, το 1990, ως 'δήλωση (statement) που περιγράφει την έννοια και τη διαχωρίζει από άλλες έννοιες μέσα σε ένα σύστημα εννοιών', το 2000 ως 'παράσταση (representation) της έννοιας μέσω μιας περιγραφικής δήλωσης που την περιγράφει και τη διαφοροποιεί από συναφείς έννοιες' και, το 2019, η «περιγραφική δήλωση» αντικαταστάθηκε από την «έκφραση» (expression), η οποία δίνει τη δυνατότητα να μην είναι υποχρεωτικά «γλωσσική», καλύπτοντας έτσι και τους ορισμούς φυσικών ή μαθηματικών μεγεθών μέσω μαθηματικών 'εκφράσεων'.

Πίνακας 5 Εξέλιξη του ορισμού του 'ορισμού' ως παράστασης της 'έννοιας'

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
definition verbal description of a concept.	definition: Statement which describes a concept and permits its differentiation from other concepts within a System of concepts.	definition: representation of a concept by a descriptive statement which serves to differentiate it from related concepts	definition representation of a <i>concept</i> by an expression that describes it and differentiates it from related concepts
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
ορισμός μιας έννοιας λεκτική περιγραφή της έννοιας.		ορισμός παράσταση μιας έννοιας μέσω μιας περιγραφικής δήλωσης που εξυπηρετεί τη διαφοροποίησή της από συναφείς έννοιες	ορισμός παράσταση μιας έννοιας μέσω μιας έκφρασης που την περιγράφει και τη διαφοροποιεί από συναφείς έννοιες

Από την αρχή, το 1969, ο **‘εντατικός ορισμός’** (definition by genus and difference, definition by intension, intensional definition) ήταν ο **‘καθορισμός του βάθους της έννοιας’**. Στη συνέχεια, το 1990: **‘ορισμός που βασίζεται στο βάθος μιας έννοιας’**, και το 2000/2019: **‘ορισμός που περιγράφει/εκφράζει το βάθος μιας έννοιας δηλώνοντας την υπερτασσόμενη έννοια και το ή τα διακριτικά χαρακτηριστικά’** (Βλέπε και Παράρτημα Α).’

Ο **‘εκτατικός ορισμός’** (definition by extension, extensional definition), το 1969, ήταν ο **‘καθορισμός του πλάτους της έννοιας’** (με τον διπτό ορισμό του πλάτους που προαναφέρθηκε). Ο **‘εκτατικός ορισμός’** του 1990 βασίστηκε επίσης στον διπτό ορισμό του **‘πλάτους’**: **‘εξαντλητική απαρίθμηση των αντικειμένων που καλύπτει η έννοια ή των ειδών της έννοιας στην επόμενη στάθμη αφαίρεσης’**. Το 2000, όμως, ξεκαθαρίστηκε ότι στον εκτατικό ορισμό δεν απαριθμούνται **‘αντικείμενα’**, αλλά όλες οι **‘υποτασσόμενες έννοιες’** με ένα (το ίδιο) **‘κριτήριο υποδιαίρεσης’**. Ο ορισμός αυτός διατηρήθηκε και το 2019 και, επιπλέον, διακρίθηκε σε δύο είδη με κριτήριο υποδιαίρεσης αν η οριζόμενη (υπερτασσόμενη) έννοια είναι **‘γένος’** (γένια έννοια) ή **‘όλον’** (ολομερής έννοια) και οι υποτασσόμενες της είναι **‘είδη’** (είδιες έννοιες) ή **‘μέρη’** (επιμερείς έννοιες). Στην πρώτη περίπτωση ο **‘εκτατικός ορισμός’** είναι **‘ειδογονικός εκτατικός ορισμός’** και στη δεύτερη είναι **‘μεριστικός εκτατικός ορισμός’** (Βλέπε και Παράρτημα Α).

5 Η **‘κατασήμανση’** ως παράσταση της **‘έννοιας’**

Η **‘κατασήμανση’** (βλέπε Πίνακα 6) δεν οριζόταν το 1969, αν και ο ορισμός της διαφαινόταν μέσα από τον ορισμό της **‘έννοιας’**. Ο ορισμός του 1990: **‘any representation of a concept’** (**‘κάθε παράσταση μιας έννοιας’**) ήταν προβληματικός, διότι η **‘κατασήμανση’** συγγεόταν με τον **‘ορισμό’**, ο οποίος είναι επίσης **‘παράσταση’** της έννοιας ισοδύναμη της **‘κατασήμανσης’**. Το 2000 ο ορισμός της **‘κατασήμανσης’** διορθώθηκε: **‘παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο που την υποδηλώνει’** (ΕΛΟΤ, 2006) ενώ το 2019 βελτιώθηκε παραπέρα με την προσθήκη της φράσης **‘σε ένα θεματικό πεδίο ή θέμα’** (ΕΛΟΤ, 2025).

Πίνακας 6 Εξέλιξη του ορισμού της **‘κατασήμανσης’**

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
designation (Δεν ορίζεται ούτε χρησιμοποιείται η έννοια στη Σύσταση)	designation : Any representation of a <i>concept</i> .	designation designator representation of a concept by a sign which denotes it NOTE In terminology work three types of designations are distinguished: symbols, appellations and terms.	designation designator representation of a concept by a sign which denotes it in a <i>domain</i> or <i>subject</i> Note 2 to entry: A designation can be a <i>term</i> including <i>appellations</i> , a <i>proper name</i> , or a <i>symbol</i> .

ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
κατασήμανση (Δεν ορίζεται ούτε χρησιμοποιείται η έννοια στο Πρότυπο)		κατασήμανση παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο (σημάδι) που την υποδηλώνει ΣΗΜΕΙΩΣΗ Στην ορολογική εργασία διακρίνονται τρεις κατασημάνσεις: σύμβολα, ονόματα και όροι.	κατασήμανση παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο που την υποδηλώνει σε ένα <i>θεματικό πεδίο</i> ή <i>θέμα</i> Σημείωση 2: Μια κατασήμανση μπορεί να είναι <i>όρος</i> , συμπεριλαμβανομένων και των <i>ονομασιών</i> , <i>κύριο όνομα</i> ή <i>σύμβολο</i> .

6 Ο ‘όρος’ ως ‘κατασήμανση’ ‘γενικής έννοιας’ με γλωσσικά μέσα

Ο ‘όρος’ (βλέπε Πίνακα 7) ορίστηκε το 1969 ως ‘κάθε συμβατικό σύμβολο μιας έννοιας το οποίο αποτελείται από έναρθρους ήχους (φθόγγους)’, ενώ μετά τον ορισμό της ‘κατασήμανσης’ το 1990, ορίστηκε ως είδος της: ‘κατασήμανση έννοιας σε μια ειδική γλώσσα με μια γλωσσική έκφραση’ και επειδή ο ορισμός αυτός κάλυπτε και την έννοια ‘ονομα’ (που παρίστανε ‘ατομική έννοια’), το 2000 περιορίστηκε ως ‘λεκτική κατασήμανση γενικής έννοιας’ (ΕΛΟΤ, 2006) και το 2019 ως ‘κατασήμανση που παριστάνει γενική έννοια με γλωσσικά μέσα’ (ΕΛΟΤ, 2025).

Πίνακας 7 Εξέλιξη του ορισμού του ‘όρου’

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
term (for a concept) Any conventional symbol for a concept which consists of articulated sounds or of their written representation. technical term A term the use or sense of which is restricted to the specialists of a particular subject field.	term : Designation of a defined concept in a special language by a linguistic expression.	term verbal designation of a general concept in a specific subject field	term <i>designation that represents a general concept by linguistic means</i>
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
όρος Κάθε συμβατικό σύμβολο μιας έννοιας το οποίο αποτελείται από έναρθρους ήχους (φθόγγους) τεχνικός όρος είναι <i>όρος</i> , η χρήση ή η σημασία του οποίου περιορίζεται κυρίως σε ένα ιδιαίτερο πεδίο γνώσεως.		όρος λεκτική κατασήμανση μιας γενικής έννοιας σε ειδικό θεματικό πεδίο	όρος <i>κατασήμανση που παριστάνει γενική έννοια με γλωσσικά μέσα</i>

Έννοια ‘**απλός όρος**’ (‘**simple term**’) δεν ορίστηκε στη Σύσταση του 1969 (βλέπε Πίνακα 8), αλλά, από τον ορισμό της έννοιας ‘**complex term**’ (βλέπε Πίνακα 9) συνάγεται ο ορισμός ‘Α

term containing only one terminological morpheme' ('όρος που περιέχει μόνο ένα ορολογικό μόρφημα'). Η πρώτη απόδοση της έννοιας 'complex term' στα ελληνικά, από την TE 21, ήταν «**σύνθετος όρος**» (ΕΛΟΤ, 1982). Στην έκδοση του 1990 ο ISO όρισε τον 'simple term' (απλό όρο) ως 'a term that consists of a single word or linguistic expression', ενώ, το 2000, ο ορισμός έγινε 'simple term': 'term containing only one root' και ο ορισμός του 'complex term': 'term containing two or more roots'. Οι ορισμοί αυτοί υιοθετήθηκαν από την TE 21 στο ΕΛΟΤ 561-1:2006, ('απλός όρος': 'όρος που περιλαμβάνει μόνο μία ρίζα' και 'σύμπλοκος όρος': 'όρος που περιλαμβάνει δύο ή περισσότερες ρίζες') όπου έγινε και αναθεώρηση του όρου «σύνθετος όρος» και έκτοτε η έννοια '**complex term**' αποδίδεται με τον ελληνικό ισοδύναμο όρο «**σύμπλοκος όρος**».

Πίνακας 8 Εξέλιξη του ορισμού του 'απλού όρου'

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
<p>simple term Δεν ορίζεται, αλλά συνάγεται από τον ορισμό του 'complex term': A term containing only one terminological morpheme. (Βλέπε Πίνακα 9)</p>	<p>simple term : a term that consists of a single word or linguistic expression</p>	<p>simple term term containing only one root NOTE Examples of simple terms are: <i>sound, light</i></p>	<p>simple term <i>term</i> that consists of a single word or lexical unit</p>
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
<p>απλός όρος Δεν ορίζεται, αλλά συνάγεται από τον ορισμό του 'σύνθετου όρου': όρος που περιέχει μόνο ένα ορολογικό μόρφημα (Βλέπε Πίνακα 9).</p>		<p>απλός όρος όρος που περιλαμβάνει μόνο μία ρίζα ΣΗΜΕΙΩΣΗ Παραδείγματα απλών όρων: <i>ήχος, φως</i>.</p>	<p>απλός όρος <i>μονολεκτικός όρος</i> που περιλαμβάνει μόνο ένα λεξικό μόρφημα (δε-σμευμένο ή ελεύθερο) ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ «ήχ-ος», «φω-ς», «φωτ-ίζω», «ι-ός», «ι-ικ-ός», «μπά-σκετ», «μπασκετ-ικ-ός».</p>

Πίνακας 9 Εξέλιξη του ορισμού του 'σύμπλοκου όρου'

ISO/R 1087:1969	ISO 1087:1990	ISO 1087-1:2000	ISO 1087:2019
<p>complex term, complex form, combination of morphemes, word combination A term containing several terminological morphemes. It is either a compound or derivative, or a phrase. <i>Examples</i> slideway, shap/er, pre/cede, slide way)</p>	<p>complex term : Term consisting of two or more stems with or without other term elements.</p>	<p>complex term term containing two or more roots NOTE Examples of complex terms are: <i>bookmaker, know-how, fault recognition circuit</i>.</p>	<p>complex term <i>term</i> that consists of more than one word or lexical unit EXAMPLE "computer mouse", "fault recognition circuit".</p>
ΕΛΟΤ 561:1982	–	ΕΛΟΤ 561-1:2006	ΕΛΟΤ 561:2025
<p>σύνθετος όρος είναι όρος που περιέχει</p>		<p>σύμπλοκος όρος όρος που περιλαμβάνει δύο ή</p>	<p>σύμπλοκος όρος μονολεκτικό σύνθετο</p>

<p>περισσότερα από ένα ορολογικά μορφήματα. Είναι σύνθετη λέξη, παράγωγη λέξη ή φράση</p> <p><i>Παραδείγματα</i> αστραπό/βροντο, μερό/νυχτο, περι/γραφή, περι/γραφικός</p>		<p>περισσότερες ρίζες</p> <p>ΣΗΜΕΙΩΣΗ Παραδείγματα σύμπλοκων όρων: <i>ηχοσπορρόφηση, ταχύτητα του ήχου, φωτοβολία, υπέρυθρο φως.</i></p>	<p>ή <i>πολυλεκτικός όρος</i></p> <p>ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ «ηχοσπορρόφηση», «φωτοβολία», «μπασκετόφιλος», «καλλιτέχνης», «ωοειδής», «ταχύτητα του ήχου», «υπέρυθρο φως», «μπάσκετ μπολ».</p>
--	--	--	---

Το 2019 ο ορισμός του ISO έγινε: ‘simple term’: ‘term that consists of a single word or lexical unit’ με τον οποίο, όμως, δεν συμφώνησε απόλυτα η TE 21. Έτσι, στο ΕΛΟΤ 561:2025, ο ελληνικός ορισμός του ‘**απλού όρου**’ είναι ‘μονολεκτικός όρος που περιλαμβάνει μόνο ένα λεξικό μόρφημα (δεσμευμένο ή ελεύθερο)’ και ο ελληνικός ορισμός του ‘**σύμπλοκου όρου**’ είναι: ‘μονολεκτικό σύνθετο ή πολυλεκτικός όρος’. Το 1969 ορίζονταν και τα δύο ‘immediate constituents/components’ (‘άμεσα συνθετικά’, ΕΛΟΤ, 1982) του σύμπλοκου όρου: το ‘determined constituent/component’ (‘προσδιορισμένο συνθετικό’) και το ‘determining constituent/component’ (‘προσδιοριστικό συνθετικό’), δυο έννοιες πολύ σημαντικές τόσο για την πρωτογενή όσο και για τη δευτερογενή ονοματοδοσία. Στις επόμενες εκδόσεις οι έννοιες αυτές δεν περιλαμβάνονται.

Το 2019 ο ISO όρισε και τον ‘**compound term**’ (σύνθετο όρο): ‘single-word term that can be split morphologically into separate components’. Η TE 21 όρισε διαφορετικά τον ‘**σύνθετο όρο**’: ‘μονολεκτικός όρος που περιλαμβάνει δύο ή περισσότερα λεξικά μορφήματα (δεσμευμένα ή ελεύθερα) ή μέρη λέξεων’ (ΕΛΟΤ, 2025) καλύπτοντας έτσι και τα ‘**συμμείγματα**’ (blends), τα οποία, στο ISO 1087:2019, δεν θεωρούνται καν όροι (Βλέπε και Παράρτημα Α).

7 Το ‘**όνομα**’ ως ‘**κατασήμανση**’ ‘**ατομικής έννοιας**’, που δεν είναι πάντοτε ‘**κύριο όνομα**’

Το 1990 ορίστηκε η έννοια: ‘name’: ‘designation of an object by a linguistic expression’ (Βλέπε και Παράρτημα Α). Αλλά, η ‘designation’ είναι παράσταση της ‘έννοιας’ και όχι του ‘αντικειμένου’. Το 2000 αυτό διορθώθηκε με τον ορισμό: ‘appellation, name’: ‘verbal designation of an individual concept’ (‘όνομα, κατονομασία’: ‘λεκτική κατασήμανση μιας ατομικής έννοιας’, ΕΛΟΤ, 2006). Το 2019 ορίστηκε ως ‘proper name’: ‘designation that represents an individual concept’ (‘κύριο όνομα’: ‘κατασήμανση που παριστάνει ατομική έννοια’, ΕΛΟΤ, 2025). Όμως, οι κατασημάνσεις των ατομικών εννοιών δεν είναι όλες κύρια ονόματα. Για παράδειγμα, αν μείνει ο ορισμός ως έχει δεν καλύπτονται οι έννοιες των αριθμών, που είναι ατομικές έννοιες, οπότε και η κατασήμανση της έννοιας ενός συγκεκριμένου αριθμού (π.χ. ‘ένα’, ‘δέκα’ ‘τετραγωνική ρίζα του 2’), που είναι ‘ατομική έννοια’, να πρέπει να θεωρηθεί ‘κύριο όνομα’.

8 Συνοψιση

Στον Πίνακα 10 συνοψίζονται ορισμένα βασικά στοιχεία των πέντε θεμελιωδών εννοιών που περιγράφηκαν και ορισμένων εννοιών που σχετίζονται άμεσα με αυτές.

Πίνακας 10 Σύνοψη βασικών στοιχείων των πέντε θεμελιωδών εννοιών

Έννοια	Βασικά στοιχεία από την εξέλιξη της έννοιας
‘αντικείμενο’:	Η έννοια ‘αντικείμενο’ δεν έχει αλλάξει. Ο ορισμός, όμως, χρειάζεται βελτίωση ώστε να επανέλθει η ένδειξη της ατομικότητας του ‘αντικειμένου’. Τα ‘αντικείμενα’ έχουν ιδιότητες, που είναι ‘ενδογενείς’ ή ‘εξωγενείς’· καλό είναι να περιληφθούν οι ορισμοί τους.
‘χαρακτηριστικό’:	Η έννοια ‘χαρακτηριστικό’ διαχωρίστηκε από την ‘ιδιότητα’ του ‘αντικειμένου’ ως ‘νοητική αφαίρεση’ της ιδιότητας του ‘αντικειμένου’. Καθιερώθηκαν οι έννοιες ‘τύπος χαρακτηριστικού’, ‘ουσιώδες/επουσιώδες χαρακτηριστικό’ και ‘διακριτικό χαρακτηριστικό’.
‘έννοια’:	Η έννοια ‘έννοια’ από απλή ‘μονάδα σκέψης’ καθιερώθηκε ως ‘μονάδα γνώσης’ που δημιουργείται από έναν μοναδικό συνδυασμό ‘χαρακτηριστικών’. Οι ‘έννοιες’ αντιστοιχούν στα ‘αντικείμενα’· τα αντιπροσωπεύουν στον νου του ανθρώπου. Οι ‘έννοιες’ έχουν ‘βάθος’ και ‘πλάτος’. ‘βάθος’: ‘το σύνολο <u>όλων</u> των χαρακτηριστικών που αποτελούν μια έννοια’ ‘πλάτος’: ‘το σύνολο <u>όλων</u> των αντικειμένων που αντιστοιχούν σε μια έννοια’. ατομική έννοια → ένα αντικείμενο στο πλάτος γενική έννοια → περισσότερα από ένα αντικείμενα στο πλάτος.
‘ορισμός’:	Η έννοια ‘ορισμός’ δεν έχει αλλάξει· ο ορισμός του ‘ορισμού’ έχει βελτιωθεί: ‘παράσταση μιας έννοιας μέσω μιας έκφρασης που την περιγράφει και τη διαφοροποιεί από συναφείς έννοιες’. Ο ‘εντατικός ορισμός’ δεν έχει αλλάξει. Ο ‘εκτατικός ορισμός’, όμως, που αρχικά αναφερόταν σε «καθορισμό του πλάτους της έννοιας», καθιερώθηκε ως ‘ορισμός που απαριθμεί όλες τις υποτασσόμενες έννοιες μιας υπερτασσόμενης έννοιας που αντιστοιχούν σε ένα κριτήριο υποδιαίρεσης’.
‘κατασήμανση’:	Η έννοια ‘κατασήμανση’ εισήχθη το 1990 με προβληματικό ορισμό που βελτιώθηκε το 2000 και συμπληρώθηκε το 2019 ως ‘παράσταση μιας έννοιας με ένα σημείο που την υποδηλώνει σε ένα <i>θεματικό πεδίο</i> ή <i>θέμα</i> ’. Είδη ‘κατασήμανσης’: ο ‘όρος’, η ‘ονομασία’, το ‘κύριο όνομα’ και το ‘σύμβολο’· Ένα ζήτημα υπάρχει με το ‘κύριο όνομα’ που δεν καλύπτει όλες τις ατομικές έννοιες. Η εξέλιξη των εννοιών ‘απλός όρος’, ‘σύμπλοκος όρος’ και ‘σύνθετος όρος’ έχει συντελέσει σε διαφοροποίησή τους στην ελληνική γλώσσα έναντι της αγγλικής. Δυο σημαντικές έννοιες που ορίζονταν αρχικά και δεν περιλαμβάνονται στις νεότερες εκδόσεις είναι τα δύο ‘άμεσα συνθετικά’ των σύμπλοκων όρων: ‘προσδιορισμένο/προσδιοριζόμενο συνθετικό’ και ‘προσδιοριστικό συνθετικό’.

Σε μια παράγραφο, μπορούμε να πούμε ότι το Διεθνές Πρότυπο ISO 1087:2019, παρουσιάζει σημαντικές βελτιώσεις έναντι της Διεθνούς Σύστασης ISO R 1087:1969 σε ό,τι αφορά τους ορισμούς των θεμελιωδών εννοιών της ορολογικής εργασίας, γεγονός που αποτελεί ένδειξη «ωριμότητας» του θεματικού πεδίου (Ορολογία). Τα ζητήματα που επισημάνθηκαν μπορούν να τεθούν, μέσω της TE 21, στην TC 37 και να ξανασυζητηθούν. Στον ελληνόφωνο χώρο το Ελληνικό Πρότυπο ΕΛΟΤ 561-1:2006 έχει πλέον αντικατασταθεί από το ΕΛΟΤ 561:2025, σημαντικότερο έργο της TE 21.

Βιβλιογραφία

- International Organization for Standardization. (1968). *Naming principles* (ISO/R 704:1968).
- International Organization for Standardization. (1969). *Vocabulary of Terminology* (ISO/R 1087:1969).
- International Organization for Standardization. (2022). *Terminology work – Principles and methods* (ISO 704:2022).
- International Organization for Standardization. (1990). *Terminology – Vocabulary* (ISO 1087:1990).
- International Organization for Standardization. (2000α). *Terminology work – Vocabulary – Part 1: Theory and application* (ISO 1087-1:2000).
- International Organization for Standardization. (2000β). *Terminology work – Vocabulary – Part 2: Computer applications* (ISO 1087-2:2000).
- International Organization for Standardization. (2019). *Terminology work and terminology science – Vocabulary* (ISO 1087:2019).
- Βαλεοντίς, Κ. (1988). *Ανάλυση των βασικών αρχών της τεχνικής ορολογίας*. ΕΛΟΤ http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/1988_AnalysiTwnVasikwnArxwnTisTechnikisOrologias_KValeontis.pdf
- Βαλεοντίς, Κ. (2007). *Τα νέα πρότυπα ΕΛΟΤ 561 και ΕΛΟΤ 402*. 6ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία», Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007, Ανοικτή συζήτηση με θέμα: Αρχές της Ορολογίας – Προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα. http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6thConference-RoundTable-ValeontisKostas-doc_GR.pdf
- Βαλεοντίς Κ. (2011). *Οι πρωταγωνιστές της γνώσης*. ΙΑΤΡΙΚΗ 2011, 100(3):194–205. http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/2011_KValeontis_Oi-protagonistes-tis-gnosis.pdf
- Βαλεοντίς, Κ. & Κριμπάς, Π.Γ. (2014). *Νομική γλώσσα, νομική ορολογία. Θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη. http://www.eleto.gr/download/BooksAndArticles/2014_Valeontis_&_Krimpas_LegalLanguage-LegalTerminology.pdf
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (1982α). *Λεξιλόγιο Ορολογίας* (ΕΛΟΤ 561:1982).
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (1982β). *Αρχές ονοματοδοσίας* (ΕΛΟΤ 402:1982).
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (2006α). *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 1: Θεωρία και εφαρμογή* (ΕΛΟΤ 561-1:2006).
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (2006β). *Ορολογική εργασία – Λεξιλόγιο – Μέρος 2: Πληροφορικές εφαρμογές* (ΕΛΟΤ 561-2:2006).
- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (2010). *Ορολογική εργασία – Αρχές και μέθοδοι* (ΕΛΟΤ 402:2010).

- Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης. (2025). *Ορολογική εργασία και επιστήμη της ορολογίας–Λεξιλόγιο* (ΕΛΟΤ 561:2025).
- Κατσογιάννου, Μ. & Τοράκη, Κ. (2011). *Ζητήματα Τυποποίησης στην Ορολογία – ο ρόλος και οι δράσεις της Επιτροπής Ορολογίας ΤΕ21 του ΕΛΟΤ*. Στο 8ο Συνέδριο ΕΛΕΤΟ «Ελληνική γλώσσα και Ορολογία», 10-12 Νοεμβρίου. https://www.eleto.gr/download/Conferences/8th%20Conference/Papers/8th_31-29_KatsoyannouM-TorakiK_V02.pdf.
- Πανταζάρα, Μ. (2023). *Εθνικά και διεθνή πρότυπα για γλώσσα, ορολογία και μετάφραση: μια γενική επισκόπηση*. Στο *Translating Europe Workshop: Τυποποίηση και γλωσσικές υπηρεσίες*. http://translating-europe.frl.uoa.gr/Pantazara_TEW_2-6-2023_final.pdf
- Παπανούτσος, Ε. (1974). *Λογική*. Εκδόσεις Δωδώνη
- Παπανούτσος, Ε. (1974). ΕΛΕΤΟ (2024). *Τετράγλωσσο γλωσσάριο όρων λογικής του Ευάγγελου Παπανούτσου*. https://www.eleto.gr/download/Bodies/Quadrilingual_Glossary_of_EP_apanoutsos'-terms-of-logic.pdf

Κώστας Βαλεοντής

Φυσικός-Ηλεκτρονικός
Υπεύθυνος Ομάδων Ορολογίας
Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας Ορολογίας (ΕΛΕΤΟ)
Μέλος της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ 21
Ηλ-ταχ.: valeonti@otenet.gr